

TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI
O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI BOSH PROKURATURASI
HUZURIDAGI IQTISODIY JINOYATLARGA QARSHI
KURASHISH DEPARTAMENT

“RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA IQTISODIY
XAVFSIZLIKNI TA’MINLASH: MUAMMOLAR VA YECHIMLAR

MAVZUSIDAGI RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY ANJUMANI TO‘PLAMI

FUQAROLAR PLASTIK KARTALARI KIBRXAVFSIZLIGINI TA’MINLASH
TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH” (MY CARD MOBIL ILOVASI)

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA VA SUN'IY INTELLEKT

Ilmiy elektron jurnal

*Elektron nashr. 329 sahifa.
2026-yil, fevral.*

Bosh muharrir:

Mo'minov Baxodir Boltaevich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Nasimov Rashid

Muharrir:

Ulug'ova Baxtiniso Norpulatovna

Musahhih:

Ulug'ova Baxtiniso Norpulatovna

Dizayner:

Egamberdiyev Elyor

Tahrir hay'ati:

1. Mo'minov Bahodir (hay'at raisi)	12. Xamza Eshankulov (O'zbekiston)
2. Rashid Nasimov (hay'at raisi o'rinbosari)	13. Iles Xujayarov (O'zbekiston)
3. Marat Raxmatullayev (O'zbekiston)	14. Mexriddin Raximov (O'zbekiston)
4. Muxammadjon Musaev (O'zbekiston)	15. Murodjon Sultanov (O'zbekiston)
5. O'tkir Xamdamov (O'zbekiston)	16. Bekmurodov Ulug'bek (O'zbekiston)
6. Ali Xikmet (AQSh)	17. Alisher Qobilov (O'zbekiston)
7. Dmitriy Rodionov (Rossiya)	18. Iroda Abdullaeva (O'zbekiston)
8. Dilnoza Muhammadieva (O'zbekiston)	19. Burova Ekaterina (Rossiya)
9. Gayrat Ishanxodjaev (O'zbekiston)	20. Xodiyeva Gulmira (O'zbekiston)
10. Nodir Rahimov (O'zbekiston)	21. Sultonboyeva Munira (O'zbekiston)
11. Akmal Abdusalomov (J. Koreya)	

Jamoatchilik kengashi:

1. Gul Tokdemir (Turkiya)	8. Olga Dzyabenko (Ispaniya)
2. Umid Axmedov (Daniya)	9. Stefani Estlund (Lyuksemburg)
3. Marko Porta (Italiya)	10. Sanjar Iskandarov (O'zbekiston)
4. Xristo Beloov (Bolgariya)	11. Aydos Sarsembayev (Qirg'iziston)
5. Muxriddin Muhitdinov (J.Koreya)	12. Svetomir Vasilev (Bolgariya)
6. Boshtyan Brumen (Sloveniya)	13. Pap Solt (Vengriya)
7. Bibigul Koshoeva (Qirg'iziston)	

MUNDARIJA

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA MOLIYA SOHASINING INNOVATSION RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI	7
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, Mamadyarovna Go'zal Norboyevna	
MOLIYAVIY INKLYUZIYA VOSITALARI ORQALI CHEKKA HUDUDLARDA IQTISODIY FAOLLIKNI OSHIRISH MEXANIZMLARI.....	13
Eshov Mansur Po'latovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI BOSH PROKURATURA HUZURIDAGI IQTISODIY JINOYATLARGA QARSHI KURASHISH DEPARTAMENTI FAOLIYATI VA UNING MAMLAKAT IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDAGI O'RNI.....	20
Babadjanov Atxam Axmadjanovich	
ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ УПРАВЛЕНИЯ ИННОВАЦИОННЫМИ ПРОЦЕССАМИ ДЛЯ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В КОММЕРЧЕСКИХ БАНКАХ.....	26
Ахмедов Самандар Сайфуллоевич	
IQTISODIY XAVFSIZLIKNI TA'MINLASHDA BOJXONA XIZMATINING FISKAL FAOLIYATIGA TA'SIR QILUVCHI OMILLAR TAHLILI. 32	
Farxodov Farrux Furqatovich, Toshpo'lotova E'zoza Latifjonovna	
SOLIQ MA'MURCHILIGINI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI YASHIRIN IQTISODIYOT ULUSHINI QISQARTIRISH YO'LLARI	38
Mamatkulov Salimjon Raxmonkulovich	
IQTISODIY XAVFSIZLIKNI TA'MINLASHDA BOJXONA TO'LOVLARINI UNDIRISHNI RAQAMLASHTIRISHNING AYRIM MASALALARI	43
Pardayev To'liqin Nasirovich	
QARZ MUNOSABATLARINI RAQAMLASHTIRISH: IQTISODIY VA HUQUQIY MUNOSABATLARDAGI AHAMIYATI VA ISTIQBOLLARI	47
Quramboev Jamshid Rashid o'g'li	
EVALUATING THE EFFICIENCY OF COMMERCIAL BANKS IN UZBEKISTAN USING A MULTIPLE LINEAR REGRESSION MODEL.....	50
Rakhimberdiev Kuvonchbek Bakhtiyorovich	
TASHQI SAVDO OPERATSIYALARIDA DEBITOR QARZDORLIKLARNI BOSHQARISHNING RAQAMLI MODEL VA RISK- MONITORING TIZIMI	56
Tashmuxeimedov Dilmurod Mirabzalovich	
WAYS TO REDUCE THE RISK OF DIGITAL ATTACKS IN BANKING AND GOVERNMENT FINANCIAL SYSTEMS.....	62
M.N. Umarova	
MOLIYALASHTIRISH MANBALARINI DIVERSIFIKATSIYA QILISH KICHIK BIZNES IQTISODIY XAVFSIZLIGINI MUSTAHKAMLASH OMILI SIFATIDA.....	69
Abduxakimov Eldor Djaloliddinovich	
TADBIRKORLIK VA KICHIK BIZNESDA IQTISODIY XAVFSIZLIKNI TA'MINLASHNING NAZARIY MASALALARI.....	76
Aliyev Yashnarjon Egamberdiyevich	
MAHALLIY GILAM ISHLAB CHIQUVCHI KORXONALAR RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA MARKETING STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH VA IQTISODIY XAVFSIZLIKDA TAHDIDLARNI KAMAYTIRISH YO'LLARI.....	81
Arziyeva Sevinch Shomurot qizi	
TASHQI SAVDODA XATARLARNI KAMAYTIRISHDA SAVDONI MOLIYALASHTIRISH VOSITALARIDAN FOYDALANISH.....	85
Babadjanov Shuhrat Atxamovich	
KORXONALAR IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHNING KONTSEPTUAL VA METODOLOGIK ASOSLARI.....	92
Jamoliddinov Jobirbek Bohodir o'g'li	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING MOLIYAVIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHNING METODOLOGIK JIHLTLARI.....	97
Karimov Alibek Valiyevich	
KICHIK BIZNES KORXONALARIDA ISHLAB CHIQUVCHI OMILLARI NOMUTANOSIBLIGINING IQTISODIY XAVFSIZLIKKA TA'SIRINI BAHOLASH VA UNI BARTARAF ETISH MEXANIZMI.....	102
Kaypnazarova Gulshad Xojamuratovna	
КРИТЕРИИ ОЦЕНКИ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В МАЛОМ БИЗНЕСЕ С ПОМОЩЬЮ SWOT-АНАЛИЗА.....	108
Набиев Бехзод Шавкатович	
TADBIRKORLIK VA KICHIK BIZNESNING IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASH HAMDA QO'LLAB-QUVVATLASHNING ILMIY-AMALIY JIHLTLARI.....	114
Tashmuxeimedova Yayra Atxamovna, Teshayev Sayimbek	
O'ZBEKISTONDA KICHIK BIZNESNI MOLIYALASHTIRISH ORQALI AHOLI BANDLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	120
Toxirova Mushtariybegim Yashnarjon qizi	
QURILISH MATERIALLARI SANOATI KORXONALARIDA MOLIYAVIY XAVFSIZLIKNI TA'MINLASH STRATEGIYASI	124

Tursunov Bobir Ortikmirzayevich, Umarova Nargiza Xoldarovna

РАЗРАБОТКА ЭФФЕКТИВНОЙ СТРАТЕГИИ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ ТЕКСТИЛЬНОЙ
ПРОМЫШЛЕННОСТИ..... 134

Турсунов Бобир Ортикмирзаевич

KIMYO SANOAT KORXONALARI IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA’MINLASHDA MARKETING VOSITALARIDAN FOYDALANISH
SAMARADORLIGINI OSHIRISH 141

Tursunxo’jayev Sardor Jamoliddin o’g’li

MAMLAKAT QURILISH MATERIALLARI SANOATI KORXONALARI MOLIVAVIY XAVFSIZLIGIGA TA’SIR ETUVCHI OMILLARNING
EKONOMETRIK TAHLILI 147

Umarova Nargiza Xoldarovna

YENGIL SANOAT KORXONALARI IQTISODIY XAVFSIZLIGIGA TA’SIR ETUVCHI OMILLAR TAHLILI..... 154

Sadriddinova Nigora

RAQAMLI MOLIVAVIY INKLYUZIYA VOSITALARI ORQALI TUMANLAR O’RTASIDAGI IJTIMOYIY FARQNI KAMAYTIRISH MODEL.....
162

Xakimov Ziyodulla Ahmadovich, Tursunov Bobir Ortikmirzayevich, Adashaliyev Baxtiyorjon Valisher o’g’li

O’ZBEKISTONDA YASHIRIN IQTISODIYOT KO’LAMINI QISQARTIRISHDA RAQAMLI IQTISODIYOTNING O’RNI 170

Jaloliddinov Anvar Jaloliddin o’g’li

YASHIRIN IQTISODIYOT KO’LAMINI QISQARTIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH: O’ZBEKISTON
BOJXONA ORGANLARI TAJRIBASI 176

Makamov Z.X., Soatov S.S.

RAQAMLI PLATFORMALAR ORQALI XALQARO SAVDODA IQTISODIY XAVFSIZLIKNI TA’MINLASH MUAMMOLARI VA ULARNI
BARTARAF ETISH MEXANIZMLARI..... 182

Muxtorov Boburmizro Bahodir o’g’li

RAQAMLI TO’LOV TIZIMLARI VA ELEKTRON HISOB-KITOBLARNING YASHIRIN IQTISODIYOT ULUSHINI KAMAYTIRISH
MEXANIZMLARI..... 188

Norsafarov Bunyodshoh Muhiddinzoda

PROSPECTIVE INDICATORS FOR MANAGING THE LEGALIZATION OF THE INFORMAL SECTOR AND INFORMAL EMPLOYMENT
IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN 192

Qoraboyev Nuriddin Pardaboy o’g’li

YASHIRIN IQTISODIYOT KO’LAMINI QISQARTIRISHDA TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN AHOLIGA KO’RSATILAYOTGAN BANK
XIZMATLARINI TAKOMILLASHTIRISHNING RAQAMLI YO’NALISHLARI..... 196

To’patillayeva Gulnoza Sirojiddin qizi

BIG DATA TEXNOLOGIYALARI YORDAMIDA SOLIQ RISKLARINI ANIQLASH VA YASHIRIN IQTISODIYOTNI QISQARTIRISH
IMKONIYATLARI..... 201

Yakubova Nargiza Tursunbayevna, Maxmudov Jasurbek Ulug’bek o’g’li

SOLIQLAR YOKI BOSHQA MAJBURIY TO’LOVLARNI TO’LASHDAN BO’YIN TOVLASH JINOYATI VA UNING MAMLAKAT
IQTISODIY XAVFSIZLIGIGA TA’SIRI..... 208

Axmedov Zafar Bozorboyevich

DAVLATLARNING IQTISODIY JINOYATCHILIKKA QARSHI KURASHDAGI XALQARO HAMKORLIGI: XALQARO TASHKILOTLAR,
FATF STANDARTLARI VA AMALIY MEXANIZMLAR..... 213

Tashmuxamedova Yayra Atxamovna

IQTISODIY JINOYATLARNI ANIQLASH VA ULARGA QARSHI KURASHISHDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYALARNING O’RNI ..221

Faxridinov Zafarjon Faxridin o’g’li, Tursunov Bobir Ortikmirzayevich, Tashmuxamedova Yayra Atxamovna

RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA AHOLINING MOLIVAVIY SAVODXONLIGINI OSHIRISH IMKONIYATLARI 226

Azlarova Mushtariybegim Abror qizi

RAQAMLI TO’LOV TIZIMLARI XAVFSIZLIGINI TA’MINLASHDA DAVLAT INSTITUTSIONAL MEXANIZMLARINING ROLI..... 232

Kurbonbekova Mohichehra Turobjonovna, Azlarova Aziza Axrorovna

MOLIVAVIY SAVODXONLIK TUSHUNCHASI VA UNING IQTISODIY RIVOJLANISHDAGI O’RNI..... 238

Maxmudova Muxlisa Qodirjon qizi, Sattorova Nasiba G’anijon qizi

AHOLI MOLIVAVIY SAVODXONLIGINI OSHIRISH BO’YICHA XORIJIY ILMIY YONDASHUVLAR
TAHLILI 244

Kurbonbekova Mohichehra Turobjonovna, Muzaffarova Dilbar Mamalatif qizi

MAHALLIY OLIMLAR TADQIQOTLARIDA MOLIVAVIY SAVODXONLIK VA BANK XIZMATLARI MASALALARI 251

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, Maxmudova Muxlisa Qodirjon qizi

BANK PLASTIK KARTALARI VA SHAXSIY HISOB RAQAMLARINI NAZORAT QILISH TIZIMINING
NAZARIY ASOSLARI..... 258

Azlarova Aziza Axrorovna, Sattorova Nasiba G’anijon qizi

AUTENTIFIKATSIYA SXEMALARINI TAHLIL QILISH VA ULARNING AFZALLIKLARI HAMDA KAMCHILIKLARI..... 265

Ahmedova Nilufar Shukratovna, Kurbonbekova Mohichehra Turobjonovna PLASTIK KARTALAR XAVFSIZLIGIGA TA'SIR KO'RSATUVCHI MAVJUD KIBRXAVFSIZLIK TAHDIDLARI TAHLILI	272
Kuziyeva Nargiza Ramazanovna, Maxmudova Muxlisa Qodirjon qizi ILG'OR XORIJIY MAMLAKATLARDA PLASTIK KARTALAR VA RAQAMLI TO'LOVLAR XAVFSIZLIGINI TA'MINLASH TAJRIBALARI: FINTECH PLATFORMALARINING QIYOSIY TAHLILI VA MYCARD MOBIL ILOVASINI TAKOMILLASHTIRISH BO'YICHA TAVSIYALAR	278
Kurbonbekova Mohichehra Turobjonovna, Mashrapova Sabina Turobjonovna AHOLI MOLIYAVIY SAVODXONLIGINI OSHIRISHDA IJTIMOY TARMOQLARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI BAHOLASH MEZONLARI VA INDIKATORLARI	285
Eshpulatova Muazzam Barnoyevna AHOLINING MOLIYAVIY SAVODXONLIGINI OSHIRISH MUAMMOLARI	292
Eshpulatova Muazzam Barnoyevna МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОЦЕНКИ ЦИФРОВОЙ ЗРЕЛОСТИ ЭЛЕКТРОННОЙ КОММЕРЦИИ И ЕЁ ВЛИЯНИЕ НА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЙ	298
Назарова Гулчебра Нурмухамбетовна ОЦЕНКА ВЛИЯНИЯ ЦИФРОВОЙ ЗРЕЛОСТИ ЭЛЕКТРОННОЙ КОММЕРЦИИ НА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЙ УЗБЕКИСТАНА.....	305
Назарова Гулчебра Нурмухамбетовна MOLIYAVIY INKLIZIYADA KIBRXAVFSIZLIKNING O'RNI VA UNING BARQAROR IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI: BANK MOBIL ILOVALARI MISOLIDA.....	313
Saydamatova Muxlisabonu Rasuljon qizi MOLIYAVIY XIZMATLARDAN FOYDALANISHDA SOLIQ SAVODXONLIGINING O'RNI	318
Irgashev Anvar Farxodovich RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA ALTERNATIV KREDIT SKORING TIZIMLARINING AHAMIYATI	322
Lazizbek Ravshanov Baxtiyor o'g'li THE ECONOMIC ESSENCE OF LABOR AND ITS INTERPRETATION IN THE CONTEXT OF INTERNATIONAL FINANCIAL REPORTING STANDARDS	325
Nomozov Ilhomjon Ziyadullah ugli O'ZBEKISTON KORXONALARIDA BIZNES JARAYONLARINI MODELLASHTIRISH AMALIYOTINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	328
Qarshiyeva Moxinur Olim qizi THE ROLE OF RITUALS IN ATTRACTING TOURISTS.....	331
Freshta Qayoumi O'ZBEKISTONDA REKREATIONS TURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING ILMIY-AMALIY O'ZIGA XOS JIHATLARI.....	333
Po'latova Mavluda Sanjar qizi O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA TARMOQLAR KESIMIDA INVESTITSIYA SAMARADORLIGINI BAHOLASH	336
Otajonova Charosxon Polvonquli qizi MOLIYAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARIDAN O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI AMALIYOTIDA FOYDALANISH IMKONIYATLARI VA RIVOJLANISH MUAMMOLARI	340
Valijonov X.A. IQTISODIYOTNI MODERNIZATSIYALASH SHAROITIDA KICHIK SANOAT ZONALARIDAGI KORXONALAR RAQOBATBARDOSHLIGI MASALALARI	344
Shodmonqulov Kamoliddin Murodillayevich KIMYO SANOATI KORXONALARINING IQTISODIY SAMARADORLIGI VA UNI OSHIRISHNING MAKRO DARAJADAGI TAHLILI	347
Suyarov Shahzod Salim o'g'li INVESTITSIYON MUHITNI SAMARALI BOSHQARISHDA INNOVATSION OMIL TA'SIRCHANLIGINI OSHIRISH IMKONIYATLARI.....	350
To'rayev Jasurali To'rayevich SOG'LIQNI SAQLASH TIZIMINI RAQAMLI TRANSFORMATSIYA QILISH SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING IQTISODIY MEXANIZMI: DH-ROI-EM MODEL ASOSIDA	353
Omonov Olim Murodullaevich	

РИСКИ ЛИКВИДНОСТИ ПРИ ОБЕСПЕЧЕНИИ ТРАНСГРАНИЧНЫХ ДЕНЕЖНЫХ ПЕРЕВОДОВ.....	355
Садыков Азиз Миршарапович	
THE ROLE OF TECHNOLOGY IN RESTAURANTS AND ENHANCING OFFERINGS FOR TOURISTS.....	358
Freshta Qayoumi	
INVESTITSIYA FAOLLIQI MINTAQAVIY IQTISODIY XAVFSIZLIK OMILI SIFATIDA	360
Islamov Anvar Ashirqulovi	
ASSESSING DIGITAL MATURITY IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS: AN INTEGRATED FRAMEWORK APPROACH	363
Berdiyev Temurbek Makhmudullo ugli	
SANOAT TARMOG'INI IQTISODIY RIVOJLANTIRISH VA UNDAN SAMARALI FOYDALANISHNING NAZARIY ASOSLARI	363
Ne'matov Shoxruxbek Ma'murjon o'g'li	
CHANGES IN TEXTILE INDUSTRY OUTPUT AND THE FACTORS INFLUENCING IT	367
Xushvaqtov Shuhrat Abduraufovich	
TIJORAT BANKLARI MOLIVAVIY HISOBOTI AUDITINING NAZARIYMETODOLOGIK ASOSLARI	371
Ibragimov Nodirbek Baxodir o'g'li	
O'ZBEKISTONDA TIJORAT BANKLARI AUDITINING HUQUQIY-ME'YORIY ASOSLARI VA HOZIRGI HOLATI	373
Ibragimov Nodirbek Baxodir o'g'li	

O'ZBEKISTONDA TIJORAT BANKLARI AUDITINING HUQUQIY-ME'YORIY ASOSLARI VA HOZIRGI HOLATI

Ibragimov Nodirbek Baxodir o'g'li

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti mustaqul izlanuvchisi

Email: nodirbek.ibragimov.96@mail.ru

Annotatsiya: Tezisdan O'zbekiston tijorat banklari auditining huquqiy-me'yoriy asoslari va hozirgi holati tahlil qilinadi. Sohadagi islohotlar, Auditning xalqaro standartlarini joriy etish hamda mavjud muammolar ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: bank auditi, huquqiy-me'yoriy asos, O'RQ-677, Auditning xalqaro standartlari, bank islohotlari, audit sifati.

Аннотация: В тезисе анализируются нормативно-правовые основы и современное состояние аудита коммерческих банков Узбекистана. Рассматриваются реформы в данной сфере, внедрение Международных стандартов аудита (ISA), а также существующие проблемы.

Ключевые слова: банковский аудит, нормативно-правовая база, Закон Республики Узбекистан № ЗРУ-677, Международные стандарты аудита (ISA), банковские реформы, качество аудита.

Abstract: The thesis analyzes the legal and regulatory framework and the current state of the audit of commercial banks in Uzbekistan. It examines the reforms implemented in the sector, the adoption of International Standards on Auditing (ISA), and the existing challenges.

Keywords: bank audit, legal and regulatory framework, Law of the Republic of Uzbekistan No. LRU-677, International Standards on Auditing (ISA), banking reforms, audit quality.

O'zbekistonda bank-moliya tizimini isloh qilish so'nggi yillarda izchil va tizimli tus oldi. Mamlakat iqtisodiyotini liberallashtirish, moliya bozorini rivojlantirish hamda bank sektorining raqobatbardoshligini oshirishga qaratilgan islohotlar banklar faoliyatining samaradorligini yuksaltirish bilan bir qatorda ularning shaffofligi va ishonchligini ta'minlashni ham ustuvor vazifa sifatida belgilab berdi. Ayniqsa, bank tizimini bozor tamoyillari asosida rivojlantirish, davlat ishtirokini qisqartirish va xususiy kapitalni keng jalb etish jarayonlari mustaqil audit institutining rolini yanada kuchaytirmoqda. Chunki bank faoliyati yuzasidan ishonchli va xolis auditorlik xulosasining mavjudligi investorlar, kreditorlar, omonatchilar hamda nazorat organlari uchun muhim axborot manbai hisoblanadi. Shu bois bank auditi sifatini xalqaro talablarga mos ravishda takomillashtirish mamlakat moliyaviy barqarorligini ta'minlashning muhim omillaridan biri sifatida qaralmoqda.

Bank tizimini isloh qilishning strategik yo'nalishlari O'zbekiston Respublikasi Prezidentining bank tizimini transformatsiya qilishga oid qarorlari hamda "O'zbekiston – 2030" strategiyasida o'z ifodasini topgan. Mazkur strategik hujjatlarda bank aktivlarida xususiy sektor ulushini oshirish, davlat ulushiga ega banklarni transformatsiya qilishni yakunlash, korporativ boshqaruvni takomillashtirish, zamonaviy risklarni boshqarish tizimlarini joriy etish hamda banklarning xalqaro moliya bozorlariga integratsiyasini jadallashtirish vazifalari belgilangan. Bunday keng ko'lamli islohotlarni samarali amalga oshirish uchun banklarning moliyaviy hisobotlari xalqaro standartlar asosida tayyorlanishi va ular mustaqil auditorlar tomonidan yuqori sifat darajasida tekshirilishi zarur. Natijada auditorlik faoliyatiga, xususan tijorat banklari auditiga qo'yiladigan talablar ham tobora ortib bormoqda.

So'nggi yillarda bank auditining huquqiy-me'yoriy bazasini takomillashtirish bo'yicha muhim ishlar amalga oshirildi. Jumladan, O'zbekiston Respublikasining 2021-yil 25-fevraldagi "Auditorlik faoliyati to'g'risida"gi O'RQ-677-son¹ Qonuni auditorlik faoliyatini xalqaro talablarga moslashtirish yo'lidagi eng muhim huquqiy hujjatlardan biri bo'ldi. Mazkur qonun auditorlarning mustaqilligi, kasbiy etikasi, audit sifati ustidan tashqi nazorat, auditorlik

¹ <https://lex.uz/docs/-5307886>

tashkilotlari faoliyatini litsenziyalash, audit qo‘mitalarining vakolatlari hamda xalqaro audit standartlarini qo‘llashga oid normalarni belgilab berdi. Natijada auditorlik faoliyatining huquqiy asoslari sezilarli darajada mustahkamlandi va audit sifatini oshirishga xizmat qiluvchi yangi mexanizmlar shakllantirildi.

Tijorat banklarida ichki auditni tashkil etish masalalari ham alohida me‘yoriy hujjatlar bilan tartibga solingan. Amaldagi nizomlarga muvofiq, ichki audit bankning korporativ boshqaruv tizimining ajralmas qismi bo‘lib, u bankning risk-profil, operatsion jarayonlari va yirik tavakkalchiliklarini baholashga yo‘naltirilishi lozim. Ichki auditorlar nafaqat moliyaviy operatsiyalarning qonuniyligini, balki ichki nazorat tizimining samaradorligini, risklarni boshqarish jarayonlarini ham baholashi talab etiladi. Bu esa ichki auditni an‘anaviy tekshiruv funksiyasidan strategik boshqaruv vositasiga aylantirmoqda.

Bank auditining metodologik asoslarini mustahkamlashda Auditning xalqaro standartlari (ISA)ning O‘zbekistonda rasman tan olinishi muhim ahamiyat kasb etdi. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 11-apreldagi “O‘zbekiston Respublikasi hududida qo‘llash uchun auditning xalqaro standartlarini tan olish tartibi to‘g‘risidagi nizomni tasdiqlash haqida”gi 171-son² buyrug‘i bilan Auditning xalqaro standartlarini O‘zbekiston hududida qo‘llash tartibi tasdiqlandi. Mazkur qaror auditorlik tashkilotlariga xalqaro amaliyotda qo‘llaniladigan yagona metodologik yondashuvlardan foydalanish imkonini yaratdi. Xususan, auditni rejalashtirish, jiddiylikni aniqlash, audit risklarini baholash, auditorlik dalillarini yig‘ish hamda auditorlik xulosasini shakllantirish bo‘yicha yagona standartlarning amaliyotga joriy etilishi milliy auditorlik tizimini xalqaro talablar bilan uyg‘unlashtirishda muhim bosqich bo‘ldi.

Shunga qaramay, tijorat banklari auditini tashkil etish va o‘tkazish amaliyotida ayrim dolzarb masalalar saqlanib qolmoqda. Avvalo, bank auditini yuqori professional darajada amalga oshira oladigan ixtisoslashgan auditorlik tashkilotlari soni hali ham cheklangan. Bank faoliyatining murakkabligi, moliyaviy instrumentlarning xilma-xilligi hamda prudensial tartibga solish talablarining o‘ziga xosligi auditorlardan maxsus bilim va tajribani talab qiladi. Shu sababli barcha auditorlik tashkilotlari bank auditini bir xil sifat darajasida amalga oshirish imkoniyatiga ega emas.

Ikkinchi muhim masala Auditning xalqaro standartlarini bank faoliyatining o‘ziga xos xususiyatlariga moslashtiruvchi yagona milliy metodologiyaning mavjud emasligidir. Amaliyotda auditorlar ISA talablariga tayangan holda ish olib borayotgan bo‘lsalar-da, banklar uchun xos bo‘lgan kredit riski, likvidlik riski, foiz stavkasi riski, kapital yetarliligi, kutilayotgan kredit yo‘qotishlari va prudensial me‘yorlarni baholash bo‘yicha yagona uslubiy tavsiyalar yetarli darajada ishlab chiqilmagan. Natijada ayrim auditorlik amaliyotlarida yondashuvlarning farqlanishi kuzatilmoqda.

Uchinchi muammo auditorlik jarayonida jiddiylik darajasini belgilash mezonlari bilan bog‘liq. Amaldagi amaliyotda jiddiylik asosan moliyaviy ko‘rsatkichlarga tayanib aniqlanadi. Biroq tijorat banklari faoliyatida prudensial koeffitsiyentlar, kapital yetarliligi, kredit portfeli sifati, likvidlik darajasi va boshqa tartibga soluvchi ko‘rsatkichlar ham auditorlik xulosasiga sezilarli ta’sir ko‘rsatadi. Shu bois bank auditida jiddiylikni baholash mezonlarini prudensial nazorat talablari bilan uyg‘unlashtirish zarurati mavjud.

Tijorat banklari auditining hozirgi holati shuni ko‘rsatadiki, audit xalqaro standartlar asosida tashkil etilayotgan bo‘lsa-da, banklarning keng filiallar tarmog‘i, yirik kredit portfeli, davlat ishtiroki hamda zamonaviy raqamli bank xizmatlarining rivojlanishi auditorlik tekshiruvlari hajmi va murakkabligini sezilarli darajada oshirmoqda. Ayniqsa, kreditlar bo‘yicha ehtimoliy yo‘qotishlar uchun shakllantirilgan zaxiralar, moliyaviy instrumentlarni baholash hamda axborot texnologiyalariga asoslangan ichki nazorat tizimlarini tekshirish auditorlardan yuqori malaka va chuqur kasbiy yondashuvni talab etmoqda.

Mazkur muammolarni bartaraf etish maqsadida bank audit bo‘yicha milliy metodik qo‘llanmani ishlab chiqish, bank auditorlari uchun maxsus malaka va sertifikatlash tizimini joriy etish, audit sifatini baholashning aniq mezonlarini shakllantirish, Auditning xalqaro standartlarini bank amaliyotiga moslashtiruvchi uslubiy tavsiyalarni ishlab chiqish hamda Markaziy bank, auditorlik tashkilotlari va tijorat banklari o‘rtasida axborot almashinuvi mexanizmini takomillashtirish maqsadga muvofiqdir. Shuningdek, auditorlarning bank risklarini baholash bo‘yicha malakasini muntazam oshirib borish ham audit sifati va ishonchliligini yanada mustahkamlaydi.

Xulosa qilib aytganda, O‘zbekistonda tijorat banklari auditining huquqiy-me‘yoriy bazasi va institutsional asoslari sezilarli darajada shakllangan hamda xalqaro standartlarga moslashish jarayoni izchil davom etmoqda. Biroq bank faoliyatining o‘ziga xos xususiyatlarini inobatga oluvchi yagona metodologiyani ishlab chiqish, auditorlarning ixtisoslashuv darajasini oshirish va audit sifatini baholashning zamonaviy mexanizmlarini joriy etish dolzarb vazifa bo‘lib qolmoqda. Mazkur yo‘nalishlarda amalga oshiriladigan islohotlar bank audit sifati xalqaro darajaga olib chiqish, bank tizimining shaffofligi va ishonchliligini yanada mustahkamlash hamda mamlakat moliya tizimining barqaror rivojlanishini ta‘minlashga xizmat qiladi.

2 <https://lex.uz/ru/docs/-5952173>

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasining 2021-yil 25-fevraldagi "Auditorlik faoliyati to'g'risida"gi O'RQ-677-son Qonuni // URL: <https://lex.uz/docs/-5307886>
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 11-apreldagi "O'zbekiston Respublikasi hududida qo'llash uchun auditning xalqaro standartlarini tan olish tartibi to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida"gi 171-son buyrug'i // URL: <https://lex.uz/ru/docs/-5952173>
3. International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB) (2023) Handbook of International Quality Management, Auditing, Review, Other Assurance, and Related Services Pronouncements. New York: IFAC.
4. Basel Committee on Banking Supervision (2024) Core Principles for Effective Banking Supervision. Basel: Bank for International Settlements.
5. Ибрагимов, А.К., Умаров, З.А., Хатамов, К.Р. ва Ризаев, Н.Қ. (2020) Тижорат банкларида молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартлари. Тошкент: «Иқтисод-молия».

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA VA SUN'IY INTELLEKT

Ilmiy elektron jurnal

(MAXSUS SON)

Bosh muharriri: Mo'minov Baxodir Boltaevich

Bosh muharrir o'rinbosari: Nasimov Rashid

Muharrir: Ulug'ova Baxtiniso Norpulatovna

Musahhih: Ulug'ova Baxtiniso Norpulatovna

Dizayner: Egamberdiev Elyor

“Raqamli transformatsiya va sun'iy intellekt” jurnali 23.10.2020-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№1124 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

